

Duša Krnel-Umek
DELOVANJE POKRAJINSKEGA ARHIVA KOPER V
LETIH OD 1986 DO 1990

Pokrajinski arhiv Koper (dalje Arhiv) deluje na območju šestih južnoprimorskih občin: Koper, Izola, Piran, Sežana, Ilirska Bistrica in Postojna. V istrskih občinah Kopru, Izoli in Piranu opravlja arhivsko dejavnost za Slovence in Italijane. Po drugi svetovni vojni sta bila koprski in piranski arhiv v okviru mestnih knjižnic, večjo skrb pa so začeli posvečati evidentiranju in zbiranju arhivskega gradiva z ustanovitvijo Zbirnega centra knjižnic in arhivskih fondov 1950. leta v Portorožu (Umek 1975). Mestni arhiv Koper je bil ustanovljen leta 1956 za opravljanje arhivske dejavnosti tedanjega koprskega okraja. Leta 1967 se je preimenoval v Pokrajinski arhiv Koper; leta 1974 se mu je pripojil piranski Mestni arhiv, ki je bil ustanovljen 1955. leta.

Začetki institucionaliziranega arhivskega dela v Kopru segajo v leto 1900, ko so na seji občinskega odbora skienili, da bodo uredili Stari občinski arhiv. Delo je prevzel Francesco Majer in sestavil Inventar Starega občinskega arhiva za beneško obdobje, ki je bil tiskan najprej v reviji *Pagine Istriane* (1903-1908) in ponatisnjen v samostojni publikaciji 1909. leta (*Inventario dell'Antico Archivio Municipale*). Še starejši je piranski Mestni arhiv, ki ga je ustanovila občina 1877. leta.

Ker je bila Primorska priključena k Sloveniji šele po drugi svetovni vojni, območje treh istrskih občin pa šele leta 1954, je bil razvoj tukajšnjih kulturnih ustanov, ki je bil že tako počasnejši kot gospodarski, povezan z dodatnimi kadrovskimi, organizacijskimi in prostorskimi težavami. Najprej je bilo potrebno v celoti obnoviti Osrednjo knjižnico Srečka Vilharja v Kopru (1979. leta), nato Pokrajinski muzej v Kopru (1986. leta) in gledališče v Kopru (1986. leta); večje prenove so bile izvedene na stavbah Obalnih galerij v Piranu in Pomorskega muzeja Sergej Mašera v Piranu, obnovljena pa sta bila tudi Matična knjižnica v Piranu in Kulturni dom v Izoli; primerne razstavne prostore so dobili v Piranu, Izoli in Kopru ter primerne delovne prostore tudi Medobčinski zavod za varstvo naravne in kulturne dediščine v Piranu in Kopru. Do leta 1986 samo Arhiv ni imel ustrezno rešenega prostorskega vprašanja.

S širšega družbenega vidika je nujni pogoj za raziskovalno delo na področju humanistike izgradnja infrastrukture. Resno strokovno delo na področju zgodovine, etnologije, umetnostne zgodovine in arheologije, ki ga opravljajo kulturne ustanove na tem območju, ne more nastajati brez poznavanja in uporabe arhivskih virov. Podatki od drugod ne morejo nadomestiti gradiva, ki ga ima Arhiv ali bi ga moral še pridobiti.

Z odlaganjem urejanja prostorskega vprašanja Arhiva se je posredno zaviral tudi razvoj navedenih strok, nji-

hovega strokovnega in raziskovalnega dela. Na podlagi arhivskega gradiva bodo omogočene celovitejše in objektivnejše raziskave posameznih obdobjev v zgodovini tega območja, ker je potrebno na novo preučiti ali vrednotiti posamezne zgodovinske pojave, zlasti glede na vlogo in položaj Slovencev, ki sta bila v preteklosti mnogokrat prikazovana enostransko. Poleg kulturno zgodovinskega pomena hranjenja arhivskih dokumentov je potrebno poudariti tudi upravni vidik dela Arhiva, saj iščejo uporabniki razne dokumente in potrdila, s katerimi uveljavljajo zelo pomembne osebne pravice (npr. pridobitev pokojnine).

Kljub pomenu, ki ga ima Arhiv, in kljub temu, da s svojo dejavnostjo pokriva šest občin, se je od ustanovitve spopadal s številnimi težavami; zato so bile 1986. leta poglavitne naloge: dvig strokovne ravni, izboljšanje notranje organizacije dela, zaposlovanje ustreznih kadrov, ureditev rednega finansiranja, pridobitev prostorov in njihova obnova.

Strokovno delo v arhivu

Arhiv opravlja strokovne naloge po določilih Zakona o naravni in kulturni dediščini (Ur. l. SRS 1981), Pravilnikov (Ur. l. SRS 1981-1988) ter Normativih in standardih za arhivsko dejavnost (1985), pri čemer je bil leta 1986 v velikem zaostanku. Posledica pomanjkanja kadrov in prostorov ter slabe opremljenosti je bila neprevzeto arhivsko gradivo, saj je znašal zaostanek pri sprejemanju in hranjenju gradiva od 25 do 30 let (O varstvu 1989). Mnogo gradiva, ki bi moralo biti na voljo javnosti, še ni bilo prevzetega, in s tem ne le niso bile izvedene z zakonom za arhivistiko določene naloge, ampak je tudi propadanje arhivskega gradiva bilo hitrejše, s čimer so tudi povezana večja sredstva za njegovo ohranjanje, del gradiva pa je celo propadel, ker ni bilo pravočasno prevzeto oziroma ni bilo poskrbljeno, da bi bilo hranjeno do prevzema.

Ustanova tako ni mogla prevzeti izredno dragocenega gradiva slovenske državne uprave na tem območju, ki je nastajalo po drugi svetovni vojni, zlasti gradiva Okraja Koper, ki je vključeval vseh šest južnoprimorskih občin, nadalje Starega občinskega arhiva (Krnel 1989), ki mu pripada po restituciji z Italijo in je pomemben za Slovence in Italijane, ter gradiva VUJA (Vojaške uprave Jugoslovanske Armade), ki je v Beogradu.

Na območju šestih južnoprimorskih občin je bilo proglašanih 653 valoriziranih ustvarjalcev arhivskega gradiva (Uradne objave 1983-1986), od katerih je hranil 357 fondov, kar je podrobneje prikazano na dveh tabelah. Zaostanek pri prevzemanju je bil po oceni v analizi arhivske dejavnosti, ki je bila narejena 1986. leta za Slovenijo, 80% ali 1.800 tm gradiva, od 1986 do 1995. leta pa bi Arhiv moral prevzeti še dodatnih 800 tm.

Število valoriziranih ustvarjalcev po občinah in kategorijah:

občina	uprava	sodstvo	gosp.	negosp	skupaj
Ilir.Bistrica	7	1	7	38	53
Izola	6	1	8	21	45
Koper	29	9	42	150	230
Piran	7	1	9	51	68
Postojna	20	4	15	79	118
Sežana	36	2	12	89	139
SKUPAJ	105	17	133	428	653

Obseg gradiva, ki ga je hranil Arhiv 1984. leta:

občina	fondi	število	%	količina tm	%
Ilir.Bistrica	14	4	159,55	11	
Izola	28	8	79,92	6	
Koper	147	41	694,99	50	
Piran	58	16	321,65	23	
Postojna	36	10	71,35	5	
Sežana	38	11	44,00	3	
ostali fondi	13	4	3,85	0,30	
zbirke	23	6	13,60	1,70	
SKUPAJ	357	100	1.388,91	100,00	

Fondi, ki so se ohranili, so med najstarejšimi v Sloveniji in zelo bogati, poleg tega pa dajejo vpogled v tisti del zgodovine in način življenja, ki je povezan z morjem in sredozemskim kulturnim krogom ob stičišču z romanskim svetom. Taki fondi so: Občina Piran 1173-1973, Občina Koper 1332-1945 (manjši del gradiva, drugi del čaka na restitucijo iz Italije), Zbirka listin Koper 1343-1780, Oporoke iz Izole in Pirana 1390-1818, Družinski in osebni arhivi 1410-1952.

Da bi bolje zavarovali tudi novejšo gradivo, so bila za ustvarjalce, ki bi ga morali predati, pripravljena pisna navodila za odbiranje gradiva in opuščeno je bilo potrjevanje izločitvenih seznamov. Leta 1988 je bil pripravljen vzorec Pravilnika o varovanju s pojasnilom in prilogo, ki je bil poslan vsem šestim občinskim upravam, in teklo so priprave na prevzem upravnih (občine: Koper 1987. leta, Sežana in Izola 1988. leta, Ilirska Bistrica 1990. leta) in sodnih fondov (Temeljno sodišče Koper 1991. leta), ki so najštevilnejši in najpomembnejši, pa jih je bilo za obdobje po letu 1945 prevzetih samo 162,35 tm.

Pri strokovni obdelavi arhivskega gradiva so se leta 1986 začele uvajati racionalnejše metode: popisovanje bistvenih delov gradiva namesto do tedaj uveljavljenega popisovanja zaporednih števil dopisov brez uporabe delovodnikov, popisovanje vseli fondov do te mere, da so dostopni uporabnikom, podrobneje pa tistih fondov in delov fondov, ki jih uporabniki potrebujejo bodisi za raziskovalne ali upravne namene, in popisovanje knjig poleg spisovnega gradiva. Po objavi Pravilnika o strokovni obdelavi 1988. leta se je začel upoštevati predpisani način dela in v večji meri primerjalni študij urejanja gradiva z vzporednim raziskovanjem razvoja

inštitucij. Nadaljevalo se je izdelovanje inventarja fonda Občine Izola (I. del objavljen leta 1977, IV. del 1988) in pripravil inventar zbirke Giuseppa Tartinija (1991-1992, objavljen 1993).

Nadaljevalo se je evidentiranje arhivskega gradiva šestih južnoprimorskih občin, ki je v Rimu, kar je vodil Arhiv R Slovenije (začeto 1985 in končano 1990, objavljeno v Vodniku 1992. leta), in v Benetkah (začeto 1985- nedokončano). Delno je bilo evidentirano gradivo v Trstu, Pazinu, Beogradu in na Reki.

Leta 1987 se je začelo urejanje evidenc na enotnih obrazcih in v skladu s predpisanim Pravilnikom, ki je bil objavljen 1981. leta. Na novo je bila urejena in z zakoniki za avstrijsko in italijansko obdobje dopolnjena strokovna knjižnica, ki je potrebna za sestavljanje inventarjev in vodnikov.

V skladu s Pravilnikom iz 1981. leta je bila urejena čitalniška služba z internim Pravilnikom iz 1988. leta. Čitalnica je bila odprta v večji meri kot do tedaj in v skladu z Normativi, uporabnikom so bili dani na voljo popisi, inventarji in kartoteke, ki so bili do tedaj pripravljene. Sposoja arhivskih dokumentov arhiva je potekala le na podlagi pogodbe in reverza.

Pripravljene sta bili dve razstavi: Stari statuti Kopra, Izole in Pirana (1988), ki je gostovala tudi v Ljubljani, Mariboru in Piranu (1989), in Italijanska arhivska literatura (1991) v sodelovanju z Arhivsko direkcijo iz Rima (Krnj 1992), s čimer se je začel Arhiv v večji meri vključevati v mednarodne strokovne kroge. V sodelovanju s Centrom za zgodovinske raziskave iz Rovinja je bil za tisk pripravljen pomemben vir za zgodovino Kopra Statut iz leta 1423 (izšel 1993. leta). Ustanova je razvijala in gojila stike z vsemi slovenskimi pokrajinskimi in republiškim arhivom ter z arhivi v sosednjih deželah Italije (Trst, Benetke, Rim), Hrvaške (Reka, Pazin) in Avstrije (Gradec).

V Arhivu je sedež koordinacije raziskovalnega projekta Kultura narodnostno mešanega ozemlja slovenske Istre, v katerega je bilo v letih 1986-1990 vključenih iz Arhiva pet sodelavcev (zbornik razprav je izšel 1993. leta), in uredništva zbornika Annales, ki je začel izhajati 1991. leta. Arhiv je sodeloval tudi z Ministrstvom za kulturo zlasti intenzivno v letu 1992, ko je delovala ekspertna skupina za arhivistiko, ki je pripravljala novi zakon o arhivih.

Kadri

Za opravljanje svoje dejavnosti je imel Arhiv od ustanovitve dalje premalo strokovnih delavcev. Normativi in standardi predvidevajo sedem arhivistov z visoko izobrazbo pri tipskem arhivu z 2.500 tm gradiva, a je imel 1986. leta le tri. Med zaposlenimi strokovnjaki ni bilo nobenega zgodovinarja z visokošolsko diplomato; razmerje med visoko izobraženimi zaposlenimi in tistimi

s srednjo in višjo izobrazbo pa je bilo v Arhivu najslabše v republiki Slovenija 4:3, Koper 1:2 (Naravna in kulturna dediščina 1989, 122). Delovne razmere so bile slabe in pomanjkanje prostorov je onemogočalo kadrovsko rast.

Struktura zaposlenih 1986. leta v primerjavi z Normativi za arhivistiko:

Leta 1986 so bili v Arhivu zaposleni Vanda Bezek (od 1972, v. d. ravnateljice 1985-1986), Marija Funčič (1974-1991, od 1991 pogodbeno), Milica Trebše-Štolfa

NAZIV	1986	normativi	izobrazba
1. Uprava	4	7	
ravnatelj	1	1	dr. VIII
upravni tehnik		1	SŠ V
računovodja	1	1	VŠ VI
strojepisec za strokovna dela		1	SŠ V
ekonom, vzdrževalec		1	OŠ IV
pravnik		1	VIS VII
čistiške (polovični delovni čas)	2	1	OŠ I

2. Arhivska služba	9	13	
arhivisti	3	9	VIS VII
arhivski sodelavci	2	2	VŠ VI
arhivski referenti	3	2	SŠ V
arhivski manipulanti	1	1	OŠ IV
knjižničar		1	VIS VII

(od 1976, ravnateljica 1976-1985), Marjan Križman (od 1977), Iztok Čotar (od 1977), Albert Pucer (od 1978), Marjan Rožac (od 1978), Nevija Ratoša (1978-1990), Maruša Zagradnik (od 1980), Zvezdan Ivančič (od 1980) in dr. Duša Knel Umek (od 1986, ravnateljica 1986 januar 1993).

Pri novih zaposlitvah za arhivska dela so zato imeli prednost kandidati z visoko izobrazbo in zgodovinarji, ki so bili pripravljene nadaljevati študij na tretji stopnji oziroma pri svojem strokovnem delu obravnavati problematiko območja, na katerem deluje Arhiv, pri zaposlitvah drugih profilov pa sta odločali strokovnost in zavzetost za delo. Po letu 1986 so bili zaposleni v ustanovi Zdenka Debernardi (1987-1991), Darko Darovec (od 1989) in Albina Rožac (od 1991).

Prenova prostorov

Arhiv vse od svojih začetkov ni imel ustreznih prostorov za delovanje. Stari arhiv občine Koper je bil konec 19. stoletja v občinski palači, po prvi svetovni vojni pa v palači Bergamini-Tacco (sedanji Pokrajinski muzej), kar je bilo posledica nekdanjega skupnega hranjenja muzejskega, arhivskega in knjižničnega gradiva. Po drugi

svetovni vojni so bili depoji Arhiva poleg tistega v stavbi Pokrajinskega muzeja na različnih lokacijah: Izolska vrata, Garibaldijeva, Verdijeva in Cankarjeva ulica ter Trg revolucije. Ustanova se je 1979. leta preselila v zasilne, začasne prostore: uprava v nekoliko preurejeno večje stanovanje v Čevljarski ulici 22, velik del gradiva v depo v cerkvi sv. Jakoba na Martinčevem trgu, del gradiva pa je ostal na več drugih lokacijah v Kopru. Svoje prostore, ki so bili prav tako neustrezni, in del gradiva je imel Arhiv tudi v Piranu.

Za rešitev prostorskega vprašanja Arhiva so obstajale različne variante pri lokacijah in projektih. Že leta 1965 je v delovnem programu Arhiva navedeno: "Za kapaciteto 2.000 tm bi bila potrebna petnadstropna stolpnica z etažno površino 80 m (v tlorisu velikost npr. 9x9 m)"(PAK 1965). Leta 1973 je bil izdelan idejni projekt za adaptacijo z dozidavo novih prostorov v samostanu sv. Klare. Ta lokacija je bila 1975. leta predlagana kot bolj primerna od palače De Belli tudi Izvršnemu svetu Skupščine občine Koper, kar je navedeno v poročilu Arhiva SR Slovenije, ki je opravil komisijski ogled. Tudi Izvršni odbor tedanje Obalne kulturne skupnosti je 1978. leta sklenil, da je potrebno dopolniti idejni projekt za bivši samostan sv. Klare, obnoviti njegove izpraznjene in že uporabne prostore ter skupaj s predstavniki občine in delovnih organizacij, ki so imele sedež v objektu, zagotoviti prostore za Arhiv.

Kljub temu so v letih 1980-1984 v Arhivu iskali in tudi izbrali nove lokacije: najprej bivši samostan sv. Ane, nato za novogradnjo kare VIII; pristajali pa so tudi na to, da so drugi iskali nove lokacije: ponovno palača De Belli. Za novogradnjo so bili 1981 naročeni lokacijska dokumentacija, izvedbeni projekt, investicijski program in geološke raziskave z geotehničnim poročilom. Za palačo De Belli so bili 1983 naročeni predlog lokacije, programski osnutek in ocena investicije. Na podlagi primerjalne analize možnih lokacij v palači De Belli in kompleksu sv. Klare je bil leta 1984 ponovno izbran za lokacijo kompleks sv. Klare, kar je leta 1985 potrdil tudi Izvršni svet Skupščine občine Koper po posvetovanju s predstavniki vseh občin ustanoviteljic. Istega leta so bili naročeni idejni projekt, konservatorski program in geotehnično poročilo o pogojih za temeljenje objekta. Zaradi nerešenega prostorskega vprašanja, ki se je izpostavljalo kot najpomembnejše v delovanju ustanove, je bil leta 1986 uveden ukrep družbenega varstva. Podrobnejša analiza razmer pa je pokazala, da so problemi še številnejši in globlji.

Tedanji prostori in njihova opremljenost niso bili zadovoljivi:

1. Delovni prostori in depoji niso bili tehnično-tehnološko ustrezni: depoji so bili vlažni; v delovnih prostorih in depojih ni bilo mogoče uravnati temperature,

delovnih prostorov v Kopru pozimi ni bilo mogoče dovolj ogreti; v prostorih ni bilo urejeno prezračevanje, ni bilo alarmnih naprav (razen v enem depoju) in javljalcev požara; dostop za dostavo in intervencijska vozila je bil težak.

2. Raztresenost arhivskih skladišč po mestu je oteževala delo, povečevala stroške poslovanja in onemogočala varen prenos arhivskega gradiva, saj ga je bilo, tudi najstarejše, potrebno prenašati po ulicah, kar je povečevalo nevarnost njegovega uničevanja, kraje ali izgube.

3. Pomanjkanje ustreznih prostorov za hranjenje arhivskega gradiva in za druge strokovne namene je onemogočalo nadaljnji razvoj dejavnosti ustanove, uvajanje sodobnih metod in tehnik arhiviranja gradiva, sprejemanje novega gradiva v hranjenje in obdelavo ter zaposlovanje novih delavcev.

4. Tudi oprema je bila pomanjkljiva in neustrezna; depoji so bili opremljeni z vsega 2.129 m standardnih polic in 116 m lesenih polic. Arhiv je imel dotrajan fotokopirni stroj in dva neuporabna mikročitalca.

Velikost prostorov 1986. leta:

OPIS	Površina m ²	Police v m	število zaposlenih
Koper			
1. Uprava	47,23		3
2. Prostori arhivistov	62,56	66	5
3. Čitalnica	12,00		
4. Pomožni prostori	4,61		
5. Neuporabno skladišče	66,00		
6. Depo na Martinčevem trgu	185,25	1.302	
7. Depo Garibaldijska ulica	26,80	119	
8. Depo Trg revolucije	39,45	148	
SKUPAJ KOPER	443,90	1.635	8

OPIS	Površina m ²	Police v m	število zaposlenih
Piran			
9. Prostori arhivistov	60,00		3
10. Čitalnica	20,50	12	
11. Neuporabni prostori	85,70		
12. Pomožni prostori	107,16		1
13. Skladišča	156,10	564	
SKUPAJ PIRAN	429,46	671	4

Cilj prenove objektov samostanskega kompleksa sv. Klare v Kopru od leta 1986 do 1992 je bil z vidika arhivistike: uresničiti zahteve za sprejemanje, obdelavo, hranjenje in varovanje arhivskega gradiva južnoprimorskih občin Koper, Izola, Piran, Sežana, Ilirska Bistrica in Postojna, kar je bilo podrobneje prikazano v programu prenove (Krnel 1986), ki je bil predstavljen finanserjem in širši javnosti. Vzroki za prenovo so bili tehnično-tehnološka neustreznost tedanjih arhivskih prostorov, pomanjkanje prostorov za arhivsko dejavnost in neustre-

znost prostorov za hranjenje in varovanje arhivskega gradiva pri imetnikih tega gradiva. Odpravljanje neustreznosti prostorov Arhiva v Piranu je bilo vezano na Občino Piran in s tem ureditev odprtih statusnih in organizacijskih vprašanj tega dela Arhiva.

Z izpeljavo predvidene prenove v Kopru bi bil izpolnjen eden od temeljnih pogojev za uresničitev več namenov: normalizacija dela v ustanovi, izvajanje z zakonom predvidenih nalog, pridobitev prostorov za prevzem, obdelavo, hranjenje gradiva, varovanje že prevzetega gradiva, zavarovanje kulturne dediščine s področja arhivske dejavnosti, omogočenje dostopa javnosti do arhivskega gradiva v zakonsko določenih rokih, možnost dolgoročno zastavljenega razvoja ustanove z vzgojo kadrov za ustrezno in zakonito ravnanje z arhivskim in dokumentarnim gradivom, čitalniška in informativna dejavnost, raziskovanje, razstave in publiciranje.

Programska izhodišča za prenovo objekta so temeljila na analizi Arhiva s kvantitativnega, vsebinskega in tehnično - tehnološkega vidika in na konservatorskem programu za stavbo. Izhodišča so bila do leta 1989 dopolnjena na osnovi študija strokovne literature ter ogleda domačih in tujih arhivov.

1. Kvantitavni vidik arhivskega gradiva:

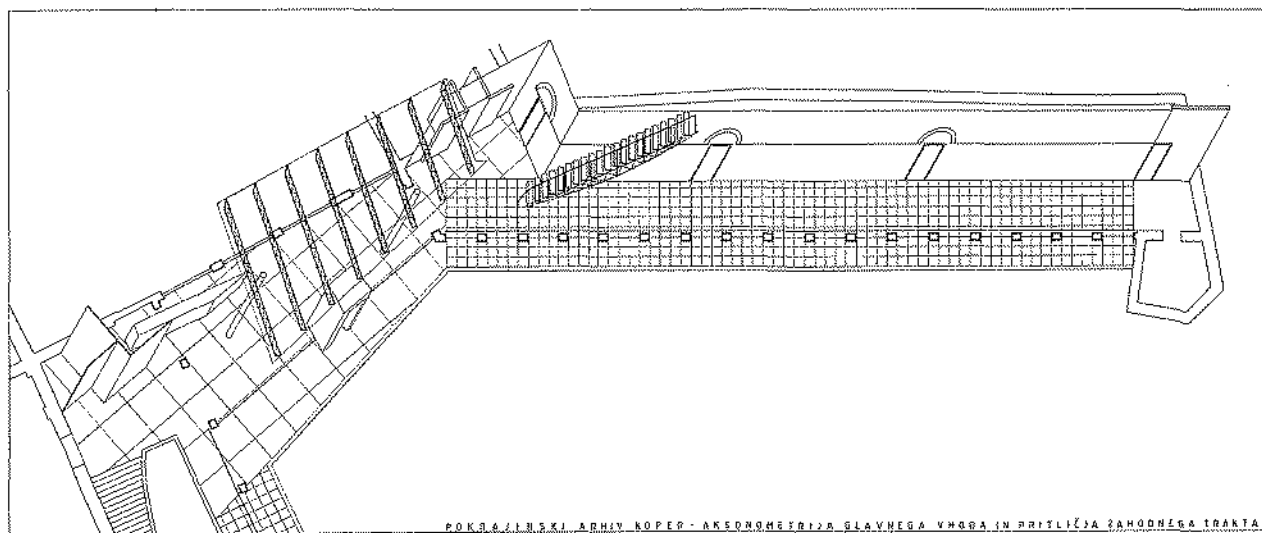
Gradivo	Količina v tekočih metrih	
	projekt 1985	analiza 1989
arhivsko gradivo	1.500 tm	1.250 tm
neprevzeto gradivo	10.000 tm	1.800 tm
predvideni prirast do leta 1995	2.000 tm	800 tm
SKUPAJ	13.500 tm	3.800 tm

Eno temeljnih vprašanj pri programskih izhodiščih za prenovo je bilo število tekočih metrov arhivskega gradiva, ki je zahtevalo potrebno količino arhivskih polic in velikost prostorov za depoje. Zaradi velikih razlik pri ocenah arhivskega gradiva - saj je projekt iz leta 1985 predvideval prostore za 13.500 tm gradiva, izračun po analizi arhivske dejavnosti (Naravna in kulturna dediščina 1989, 141-147) pa samo za 3.800 tm gradiva, to je 9.700 tm gradiva manj (nepotrebnih 2.000 m površin za depoje) - je bilo predvideno, da se v prvi fazi zagotovi depo za 3.000 tm gradiva in da arhivisti na terenu zberejo podatke o dejanski količini gradiva za prevzem.

2. Vsebinski vidik

Arhivski objekt je bil razdeljen na:

- javnosti dostopne prostore za uporabo in razstave arhivskega gradiva,
- javnosti nedostopne arhivske depoje,
- upravni del, ki je delno dostopen javnosti.

POKROBILNIŠKI ARHIV KOPER - AKSONOMETRIJA GLAVNEGA VHODA IN PRITLIČJA ZAHODNEGA TRAKTA

3. Tehnično-tehnološki vidik je vseboval lokacijske, tehnične in tehnološke zahteve za prenovo objekta:

a) razmejitev za javnost dostopnih in drugih površin,
b) lahek dostop do posamičnih prostorov ob čim krajših komunikacijah,

c) tehnološke zahteve za arhivske depoje:

- temperatura 18° C,
- relativna vlaga zraka med 50% in 65%,
- svetloba pod 50 luksov v depojih in največ 50 luksov na hodnikih depoja,

d) ustrezna nakladalna rampa za prevzem arhivskega gradiva,

e) zaščita pred vlomom (zaprto dvorišče, zavarovani vhod in okna),

f) zaščita pred požarom (pred ognjem varno ostrešje, javljalci požara, gašenje s CO₂),

g) zaščita pred vdorom vode - inštalacije zunaj depojev,

h) omejitev dnevne svetlobe v depojih - železne lopute na oknih,

i) uporaba primernih materialov za stene in tla - vinas, barvan beton,

j) neoviran dostop do objekta z več strani.

Glavni vhod je bil predviden na zahodni strani upravnega trakta, z Goriške ulice 6, dostop z vozili pa skozi notranje dvorišče.

4. Konservatorske zahteve (Hoyer 1986) so bile: varovanje in prezentacija arhitekturnih in ambientalnih lastnosti spomeniško zaščitene samostanske celote ter zagotovitev uspešnega funkcioniranja nove dejavnosti, ki se je morala ujemati s spomeniško prezentacijo arhitekturnega spomenika. Ker je bilo potrebno zagotoviti depoje za 13.500 tm gradiva, je bil po idejnem projektu

iz leta 1985 celoten samostanski kompleks predviden za depo, za upravne in delovne prostore pa bi bila potrebna novogradnja. Taka rešitev ni ustrezala spomeniškovarstvenim zahtevam, ki so predvidevale čim vernejšo ohranitev prvotne zasnove samostana z arkadnimi hodniki. Poleg tega bi sprememba treh traktov v depoje obnovo podražila glede na tehnične in tehnološke zahteve, ki jih je bilo potrebno upoštevati. Novogradnja za delovne prostore pa kot predlog ni bila sprejeta že v projektu iz leta 1981.

Zaradi zahtevnih projektantskih, funkcionalnih in spomeniškovarstvenih pogojev ter ob upoštevanju predvidene arhivske dejavnosti v objektu je bil razpisan anketni natečaj. Idejna rešitev naj bi zagotovila prostore za skladno delo Arhiva in faznost prenove, s tem da bi bili v:

I. fazi obnovljeni delovni prostori v nadstropju zahodnega trakta, depoji za 3.000 m gradiva v cerkvi sv. Klare in prehod med depojem in delovnimi prostori, medtem ko bi bili v

II. fazi urejeni vzhodni in južni trakt, v nadstropju delovni in pomožni prostori in v pritličju depoji;

III. faza pa naj bi rezervirala prostor za novogradnjo za varstvo arhivskega gradiva.

Programska zasnova naj bi upoštevala še največjo možno mero uporabnosti prostorov, ne prezahtevne gradbene rešitve in finančno racionalno izvedbo projekta.

Izbrana natečajna rešitev 1988. leta (Ravnikar 1988) je vsebovala elemente, ki jih je zahteval investitor, zadoštila pa je tudi zahtevam spomeniškega varstva.

Pri izdelavi projektov je bila uporabljena strokovna literatura, ki je bila tedaj na voljo. Številni prispevki domačih in tujih strokovnjakov, ki obravnavajo vprašanja arhivskih stavb in opreme, so objavljeni v zbornikih vsakoletnih posvetovanj Sodobni arhivi v Radencih. Poleg tega pa je bila uporabljena tudi tuja literatura.

Investitor, projektant in izvajalec so poleg domačih obiskali tudi nekatere tuje arhive, da so se seznanili z njihovimi izkušnjami: Državni arhiv v Trstu (novogradnja), Državni arhiv v Benetkah (bivši samostan), Deželni arhiv v Gradcu (bivši samostan) in Državni arhiv v Torinu (obnova starih stavb).

Po dopolnjenem programu (Vinčec 1989) in projektu so predvideni v nadstropju objekta upravni in delovni prostori, v pritličju pa depoji in pomožni prostori. Na novo se zgradi v pritličju vezni člen med južnim in zahodnim traktom, ki omogoča obhod po notranjem hodniku. V pritličju se nizajo prostori po zunanji strani, v nadstropju pa po notranji strani dvorišča. Novo stopnišče povezuje zahodni trakt, kjer so uprava in delovni prostori, z južnim traktom, kjer sta čitalnica in knjižnica za obiskovalce. Gradivo se hrani v depojih v pritličju v pomičnih regalih in v bivši cerkvi v montažni konstrukciji v treh etažah. Vhod v Arhiv je v novem veznem traktu, kjer je prostor za portirja, telefonsko centralo in garderobo za obiskovalce. Prostor za sprejem arhivskega gradiva je na severu zahodnega trakta.

Skupna površina objekta bi merila po obnovi 2157,93 m² (površina prostorov Arhiva v Kopru je 1986. leta znašala le 443,90 m²), od tega zahodni trakt (pritličje in nadstropje) 504,30 m², vzhodni in južni trakt (pritličje in nadstropje) 784,27 m² in največji depo v tlorisu 332 m².

Sklep

Obnova prostorov se je začela 1988. leta in do 1990 je bil dokončan depo s 3.066 m polic, o čemer govori poročilo v prvi številki *Annales* (Krnel 1991). Leta 1991 je Arhiv pridobil še tri trakte z dvoriščem in s tem celoten kompleks. Obnova se je nadaljevala v zahodnem traktu s statično sanacijo temeljev in sten, novimi betonskimi talnimi in stropnimi ploščami ter izdelavo konstrukcije in strehe za vhodno avlo.

Arhiv je prvič v svoji zgodovini pridobil svoje prostore, kar je eden od pogojev za opravljanje dejavnosti, ustrezno varovanje gradiva in strokovni razvoj ustanove. Zahteve, ki sta jih Arhiv in Občina Koper leta 1986 ob ukrepu družbenega varstva postavila v svoj program za prenovo prostorov, so bile do leta 1990 izpolnjene v celoti.

Delavci arhiva so se leta 1991 iz tesnih prostorov v Čevljarški ulici začasno preselili v dva neobnovljena trakta, kjer so bila opravljena nujna vzdrževalna dela, dokler ne bodo dokončani prostori zahodnega trakta. Že s tem je dobil vsak delavec svojo pisarno in omogočena je bila boljše organizacija dela, saj so bili delovni prostori in depoji združeni na eni lokaciji. Uporabnikom v čitalnici in za upravne namene je mogoče nuditi hitrejše informacije in gradivo je ves čas zavarovano, ker ga ni potrebno več prevažati in prenašati po ulicah.

V času obnove je Arhiv nakupil najnujnejšo opremo: 7 računalnikov, dva fotokopirna stroja, dva električna pisalna stroja, tovorni avtomobil (kombi) za prevoze gradiva, več pred ognjem varnih omar in del pisarniške opreme.

Priprave na selitev in prevzeme so bile zastavljene leta 1986 v skladu s programom prenove, intenzivneje pa je bilo to delo načrtovano od leta 1990 dalje: s pregledi in dopolnitvami manjkajočih popisov za gradivo, ki se bo selilo, zlasti knjig občin Koper, Izola in Podgrad, ter seznamov za gradivo, ki se bo prevzemalo. Leta 1991 je bila v načrtu inventura arhivskega gradiva in s tem povezano dopolnjevanje ter usklajevanje evidenc, in sicer kot podlaga za pripravo vodnika po fondih, ki ga Arhiv edini med slovenskimi arhivi še nima, je pa prepotreben pripomoček za raziskovalce, uporabnike in tudi same delavce v ustanovi.

Arhivsko gradivo je bilo v letih 1990-1991 preseljeno iz neustreznih depojev na štirih lokacijah v Kopru. Poleg tega so se začeli prevzeti novega gradiva v letih 1991 in 1992 (Okraj in Občina Koper 1945-1964, 350 tm; Temeljo sodišče Koper 1875-1954, 103 tm). Do leta 1992 je imel Arhiv 2.000 tm gradiva (1984. leta 1.388,91 tm). Od 1.800 tm gradiva, ki bi ga moral prevzeti zaradi tridesetletnega zaostanka, je bila prevzeta tretjina - 600 tm.

Posledice pomanjkanja ustreznih kadrov in prostorov, ki so se v preteklosti kazale v velikem zaostanku pri prevzemanju nadvse pomembnega arhivskega gradiva, je začel Arhiv postopoma odpravljati. Novi koncept ustanove in strokovno zahtevnejše delo ob urejenih delovnih razmerah pa sta zahtevala tudi drugačne delovne navade in drugačen način razmišljanja. Varovanje arhivske dediščine je vezano tudi na poznavanje, razumevanje in gojenje lastnega izročila in identitete. Za območje treh istrskih občin pa je značilno po drugi svetovni vojni veliko priseljevanje iz različnih pokrajin in kulturnih krogov. Zato je pomembno pri kulturnih ustanovah zagotavljanje strokovne rasti in kontinutete dela.

Viri in literatura

- Bezek, V.:** Analitični inventar fonda občine Izola. IV. del 2. zvezek. Koper 1988, 263 str.
- Carassi, M. Massabò-Ricci, I.:** Italian experiences in the adaptation of ancient buildings. *Mitteilungen des Österreichischen Staatsarchivs* 39/1986, str. 226-229.
- Čirovič, D.:** Arhivske zgrade i oprema u arhivima. *Sodobni arhivi* 2/1986, str. 56-94.
- Duchain, M.:** Les bâtiments d'archives construction et équipements. Paris 1986, 256 str.
- Grimšič, D.:** Uporaba varnostnih sistemov v arhivih. *Sodobni arhivi* 9/1987, str. 29-31.
- Hoyer, S. (skupaj z Guček, D.):** Konservatorski pro-

gram za prenovo nekdanje cerkve in samostanskega arkadnega dvorišča klarisinj v Koprju. Piran 1986, 8 str. Tiptk.

Kosi, I.: Načrtovanje in ureditev skladišč arhivskega gradiva. Sodobni arhivi 7/1985, str. 17-25.

Krncl-Umek, D.: Program prenove samostana sv. Klare v Koprju za Pokrajinski arhiv Koper. Koper 1986, 19 str., 2 pril. Tiptk.

Krncl-Umek, D.: Skrajšan program prenove. Koper 1987, 5 str., 2 pril. Tiptk.

Krncl-Umek, D.: Sprememba programa prenove. Koper 1987, 2 str. Tiptk.

Krncl-Umek, D.: Delo Francesca Majerja v Mestni knjižnici in arhivu v Koprju. Primorska srečanja 1989, št. 100, str. 707-710.

Krncl-Umek, D.: Na poti k dokončni rešitvi prostorskega vprašanja Pokrajinskega arhiva Koper. Annales 1/1991, str. 265-266.

Krncl-Umek, D.: Razstava italijanske arhivske literature v Koprju. Annales 2/1992, str. 342-343.

Kultura narodnostno mešanega ozemlja slovenske Istre. Ljubljana 1993, 254 str.

Majer, F.: Inventario dell'Antico Archivio Municipale. Capodistria 1909, 174 str.

Massabò-Ricci, I.-Carassi, M.: Adapting an ancient archives building in Turin. Information development vol.4, 1988, no. 1, str. 37-40.

Naravna in kulturna dediščina ter njeno varovanje v Sloveniji. Ljubljana 1987, 187 str.

Normativi in standardi za arhivsko dejavnost. Poročevalec Kulturne skupnosti Slovenije 1985, št. 18, str. 73-79.

O varstvu arhivskega gradiva v Pokrajinskem arhivu Koper. Primorska srečanja 1989, št. 100, str. 690-699.

Pferschy, G.: Novogradnje in adaptacije zgodovinskih stavb za arhivske namene. Sodobni arhivi 2 / 1980, str. 41-56.

Pokrajinski arhiv Koper (PAK). Arhiv PAK. Delovno poročilo 1965.

Pokrajinski arhiv Koper (PAK). Plani dela in delovna poročila 1986-1992.

Pokrajinski arhiv Koper. V: Arhivski fondi in zbirke v arhivih in arhivskih oddelkih v SFRJ. Beograd 1984, str. 93-112.

Pucer, A.: Inventar zbirke Giuseppe Tartini 1654 - 1951. Koper 1993. 199 str.

Pravilnik o sestavi in vodenju evidence arhivskega gradiva. Ur. l. SRS 1981, št. 34.

Pravilnik o pogojih za uporabo arhivskega gradiva. Ur. l. SRS 1981, št. 34; 1982, št. 2.

Pravilnik o odbiranju in izročanju arhivskega gradiva arhivu. Ur. l. SRS 1981, št. 34; 1982, št. 2.

Pravilnik o varovanju arhivskega gradiva, PAK 1988.

Pravilnik o varovanju dokumentarnega gradiva v PAK, 1988.

Pravilnik o uporabi arhivskega gradiva v PAK, 1988.

Pravilnik o strokovni obdelavi in izdelavi pripomočkov za raziskave arhivskega gradiva. Ur. l. SRS 1988, št. 11.

Ravnikar, V.: Idejni projekt in projekt za Pokrajinski arhiv. Koper 1988.

Schöntag, W.: Archivzweckbauten. Der Archivar Jg. 33, 1980, H. 2, str. 187-204.

Stari statuti Koprja, Izole in Pirana. Koper 1988, 171 str.

Statut koprškega komuna iz leta 1423 z dodatki do leta 1668. Za objavo priredil Lujo Margetič. Koper-Rovinj 1993, 421 str.

Stehkämper, H.: Der Neubau des Historischen Archivs der Stadt Köln. Der Archivar Jg. 24, 1971, H. 2, str. 377-382.

Umek, E.: Oris nastanka in razvoja arhivskih zavodov na obalnem območju. V: Sprehod skozi čas. Koper 1975, str. 5-21.

Uradne objave 7. 10. 1983, št. 22; 11. 11. 1983, št. 25; 30. 3. 1984, št. 7; 20. 7. 1984, št. 17, 29; 10. 1985, št. 26; 17. 1. 1986 št. 1.

Vinčec, I.: Preureditev objekta Goriška 6 v Pokrajinski arhiv. Koper 1989, 36 str. Tiptk.

Vodnik po arhivskem gradivu za zgodovino Slovencev in drugih narodov nekdanje Jugoslavije v Centralnem državnem arhivu v Rimu. Redakcija France Dolinar, Mateja Jeraj, Duša Krnel-Umek, Lilijana Vidrih-Lavrenčič. Ljubljana 1992. 565 str.

Zakon o naravni in kulturni dediščini. Ur. l. SRS 1981, št. 1.

Žizek, V.: Oprema sodobnih arhivov. Sodobni arhivi 5/1985, str. 72-78.

Branka Berce - Bratko, Vladimir Braco Mušič UNIVERZA NA OBALI

V okviru planerske delavnice, ki jo je naročilo Ministrstvo za varstvo okolja in urejanje prostora z nosilcema V. B. Mušič in K. Repičevo je bila izdelana januarja 1993 na Urbanističnem inštitutu Republike Slovenije **Prostorska ureditev slovenske obale**. V razmišljanjih o prostorskem razvoju območja Obale ima prav posebno vlogo razvoj univerze kot generator pozitivnih gibanj v razvoju in kot osnova za prekinjeno kontinuiteto urbane kulture, ki ima posebno legitimiteto prav v tem obalnem prostoru.

Med novimi dejavnostmi, ki bi lahko bistveno preobrazile slovensko obalo na prehodu v 3. tisočletje, ovrednotile geopolitično lego Slovenije in splošne razvojne trende v Evropi in svetu ter nadgradile dejstvo, da smo bili Slovenci prav na Obali prisotni v kontinuiteti mediteranske urbane civilizacije, bi zagotovo morali na prvem mestu šteti "tretjo slovensko univerzo". Univerza